

consent must also be duly executed. Accordingly, the possibility of withdrawing the application to withdraw from the company must be realized until the actual fulfillment of the company's obligations.

Keywords: company, participant, application for withdrawal, state registration of changes in the composition of participants, moment of withdrawal, share in the authorized capital.

Вінтоняк Н.Д.

ПРАВО УЧАСНИКА АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА ТА ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ НА ОТРИМАННЯ ДИВІДЕНДІВ: СУДОВА ПРАКТИКА

УДК 347.191

Постановка проблеми. Ст. 166 ЦК України передбачено, що учасники господарського товариства мають право брати участь у розподілі прибутку товариства та одержувати його частку (дивіденди). Право учасників на отримання дивідендів передбачено також п. 3 ч. 1 ст. 5 ЗУ «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», п. 2 ч. 1 ст. 25 ЗУ «Про акціонерні товариства».

Право на отримання дивідендів є одним з основних корпоративних прав учасника, оскільки спрямоване на отримання ним матеріальних благ у вигляді прибутку. Законодавством передбачено, що виплата дивідендів здійснюється за рахунок чистого прибутку товариства особам, які були учасниками товариства на день прийняття рішення про виплату дивідендів, пропорційно до розміру їхніх часток.

Законодавець закріплює також строк протягом якого мають бути виплачені дивіденди учасникові та відповідальність за невиплату дивідендів у встановлений строк. Разом з тим, спори за позовами про стягнення дивідендів, про прострочення виконання грошового зобов'язання з виплати дивідендів становлять одну з найпоширеніших категорій спорів, тому аналіз судової практики не втрачає своєї актуальності.

Аналіз окремих досліджень та публікацій. Порядок виплати дивідендів регулюється низкою нормативно-правових актів, а окремі питання обраної теми досліджувалися у роботах В. А. Васильєвої, І. Р. Калаура, С. С. Кравченка, В. М. Кравчука, В. В. Луця, Л. В. Сіщук, В. І. Цікала та інших вчених.

Формулювання мети статті. Метою статті є здійснення аналізу судової практики щодо права учасника акціонерного товариства та товариства з обмеженою відповідальністю на отримання дивідендів.

Виклад основного матеріалу. Право на отримання дивідендів є одним з ключових корпоративних прав, спрямованих на отримання матеріальних вигод [1, с. 324], що особливо привабливе для акціонера чи для учасника товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю через свою грошову складову [2, с. 189]. У науковій літературі дивіденди визначаються як частина чистого прибутку, розподілена між учасниками відповідно до частки їх участі у статутному капіталі товариства [3, с. 264]. Прибуток – це той визначальний майновий інтерес, заради якого учасник товариства вкладає своє майно до статутного капіталу [4, с. 101].

У відповідності до п. 141.1.49 ст. 14 ПК України дивіденди – платіж, що здійснюється юридичною особою, у тому числі емітентом корпоративних прав, інвестиційних сертифікатів чи інших цінних паперів на користь власника таких корпоративних прав, інвестиційних сертифікатів та інших цінних паперів, що засвідчують право власності інвестора на частку (пай) у майні (активах) емітента, у зв'язку з розподілом частини його прибутку, розрахованого за правилами бухгалтерського обліку. Ч. 1 ст. 30 ЗУ «Про акціонерні товариства» визначає дивіденди як частину чистого прибутку акціонерного товариства, що виплачуються акціонеру з розрахунку на одну належну йому акцію певного типу та/або класу. За акціями одного типу та класу нараховується однаковий розмір дивідендів. Відповідно до ч. 1 ст. 26 ЗУ «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» виплата дивідендів здійснюється за рахунок чистого прибутку товариства особам, які

були учасниками товариства на день прийняття рішення про виплату дивідендів, пропорційно до розміру їхніх часток.

Загалом чинне законодавство визначає дивіденди як частину чистого прибутку, що має право отримати учасник товариства. У відповідності до п. 3.25. Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджених Наказом Міністерства фінансів України № 433 від 28. 03. 2013 року чистий прибуток (збиток) розраховується як алгебраїчна сума прибутку (збитку) до оподаткування, податку на прибуток та прибутку (збитку) від припиненої діяльності після оподаткування. Тобто, виплата дивідендів здійснюється за рахунок чистого прибутку, отриманого після сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів за результатами фінансово-господарської діяльності товариства протягом попереднього (попередніх) звітного (-их) періоду (-ів).

У відповідності до ст. 9 ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи. Якщо протокол загальних зборів учасників товариства відповідає вимогам ч. 2 ст. 9 цього Закону, то виплата дивідендів проводиться бухгалтерією на його підставі. В іншому випадку виконавчий орган товариства видає наказ чи розпорядження про виплату дивідендів. Дивіденди можуть виплачуватися в безготівковій або в готівковій формі. Виплату дивідендів в готівковій формі необхідно здійснювати з дотриманням вимог Постанови Правління Національного Банку України № 148 від 29. 12. 2017 р. «Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» [5, с. 139].

Згідно ч. 2 ст. 30 ЗУ «Про акціонерні товариства» виплата дивідендів за простими акціями здійснюється з чистого прибутку звітного року та/або нерозподіленого прибутку на підставі рішення загальних зборів акціонерного товариства у строк, що не перевищує шість місяців з дня прийняття загальними зборами рішення про виплату дивідендів. Виплата дивідендів за привілейованими акціями здійснюється з чистого прибутку звітного року та/або нерозподіленого прибутку відповідно до статуту акціонер-

ного товариства у строк, що не перевищує шість місяців після закінчення звітного року.

Ч. 4 ст. 26 ЗУ «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» встановлено, що виплата дивідендів здійснюється у строк, що не перевищує шість місяців з дня прийняття рішення про їх виплату, якщо інший строк не встановлений статутом товариства або рішенням загальних зборів учасників.

Законодавець закріплює строк протягом якого мають бути виплачені дивіденди учасникові (крім випадків, якщо менший строк не встановлений рішенням загальних зборів). Якщо право учасника на отримання дивідендів протягом встановленого строку порушено, такий учасник має право звернутися до суду за захистом своїх прав та інтересів.

У справі № 910/11316/17 за позовом про стягнення заборгованості за дивідендами та за прострочення виконання грошового зобов'язання, позивач звернувся до суду обґрунтовуючи свої вимоги тим, що відповідач в порушення вимог чинного законодавства не виконав належним чином зобов'язання з виплати позивачу дивідендів, як акціонеру АТ «Укрнафта». Відповідач зазначив, що позивач, як акціонер, який мав право на отримання дивідендів, не реалізував свого права на їх отримання шляхом звернення до емітента (відповідача) з належним чином оформленою вимогою про виплату вказаних коштів.

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду у Постанові від 17.01.2018 року зазначив наступне: «щодо доводів відповідача про те, що позивач повинен був звернутись до товариства із заявою про виплату йому дивідендів, то вони є безпідставними, адже загальними зборами АТ «Укрнафта» було прийнято рішення про оголошення чистого прибутку (дивідендів), що не заперечується відповідачем і підтверджується наявними в матеріалах справи доказами. З моменту прийняття рішення загальними зборами, виплата дивідендів акціонеру стає обов'язком цього товариства, належне виконання якого покладається саме на це товариство і не залежить від будь-яких дій акціонера. При цьому, відповідно до ч. 2 ст. 14 ЦК України особа

(акціонер) не може бути примушена до дій, вчинення яких не є обов'язковим для неї» [6].

У Постанові від 31.01.2018 року Верховний Суд у складі колегії Касаційного господарського суду у справі № 910/8399/17 за позовом про стягнення дивідендів вказав, що «ні в статті 117 ЦК України, ні у статті 29 ЗУ «Про акціонерні товариства», ні у статуті АТ не закріплено такого обов'язку акціонера як звернення до товариства з вимогою про виплату йому дивідендів після прийняття зборами рішення про виплату цих дивідендів. Натомість зі змісту ч. 2 ст. 30 ЗУ «Про акціонерні товариства» вбачається, що з моменту прийняття рішення загальними зборами виплата дивідендів акціонеру стає обов'язком цього товариства, належне виконання якого покладається саме на це товариство і не залежить від будь-яких дій акціонера» [7].

З цього приводу у судовій практиці сформувалася єдина правова позиція, що право учасника на отримання дивідендів у строки, які зазначені у рішенні загальних зборів є безумовним і не потребує додаткового звернення до товариства з певною вимогою чи заявою. Така позиція суду є обґрунтованою, оскільки законодавство не закріплює обов'язку учасника акціонерного товариства чи товариства з обмеженою відповідальністю звертатися із заявою про виплату дивідендів після прийняття рішення загальними зборами. Виплата дивідендів учаснику товариства є обов'язком такого товариства, і саме товариство несе відповідальність за належне його виконання.

Крім того, згідно п. 3.4. Постанови Пленуму Вищого господарського суду України № 4 від 25. 02. 2016 року «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних відносин» невикплата дивідендів у строки, визначені законом або установчими документами юридичної особи, є порушенням грошового зобов'язання, у зв'язку з яким настають правові наслідки, передбачені ч. 2 ст. 625 ЦК України. Тобто учасник товариства, якому не виплачено дивіденди може вимагати сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від простроченої

суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом.

Верховний Суд у складі колегії Касаційного господарського суду у Постанові від 17.01.2018 року у справі № 910/11316/17 за позовом про стягнення заборгованості за дивідендами та за прострочення виконання грошового зобов'язання зазначив наступне: «За змістом ст. ст. 524 та 533 ЦК України грошовим є зобов'язання, яке виражається в грошових одиницях України (або грошовому еквіваленті в іноземній валюті), тобто будь-яке зобов'язання щодо сплати коштів. Товариство виплачує дивіденди виключно грошовими коштами.

Отже, грошове зобов'язання може виникати між сторонами не тільки з договірних відносин, а й з інших підстав, передбачених цивільним законодавством, зокрема, й факту прийняття загальними зборами рішення про виплату дивідендів. Таким чином, правовідносини, в яких товариство у разі прийняття рішення загальними зборами про виплату акціонеру дивідендів, зобов'язане здійснити таку виплату, є грошовим зобов'язанням, а тому суди правомірно застосували до цих правовідносин положення ст. 625 ЦК України».

Суд також вказав, що «за положеннями ч. 2 ст. 625 ЦК України боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом.

Наслідки прострочення боржником грошового зобов'язання у вигляді інфляційних нарахувань та трьох процентів річних не є санкціями, а виступають способом захисту майнового права та інтересу, який полягає у відшкодуванні матеріальних втрат кредитора від знецінення грошових коштів унаслідок інфляційних процесів та отриманні компенсації від боржника за користування утримуваними ним грошовими коштами, належними до сплати кредиторів, ці кошти нараховуються незалежно від вини боржника. Отже, зважаючи на юридичну природу таких правовідносин сторін, на них поширюється дія положень ч. 2 ст. 625 ЦК України

і суди правомірно стягнули з відповідача 3 % річних та інфляційні втрати на підставі ч. 2 ст. 625 ЦК України» [6]. Аналогічну позицію КГС ВС у Постанові № 908/660/17 від 23.05.2018 року [8].

Верховний Суд у складі колегії Касаційного господарського суду у Постанові від 11.08.2020 року у справі № 910/13193/19 про стягнення заборгованості по сплаті дивідендів зазначив, що «у межах вироблених ЄСПЛ підходів до тлумачення поняття «майно», а саме в контексті статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, це поняття охоплює як «наявне майно», так і активи, включаючи право вимоги, з посиланням на які заявник може стверджувати, що він має принаймні законні очікування щодо ефективного здійснення свого «права власності».

Статтю 1 Першого протоколу Конвенції можна застосовувати для захисту «правомірних (законних) очікувань» щодо певного стану речей (у майбутньому), оскільки їх можна вважати складовою частиною власності.

Отже, сплата акціонеру дивідендів, щодо виплати яких було прийнято рішення загальними зборами товариства, надає акціонеру, на користь якого таке рішення прийняте, «законне очікування», що йому будуть такі дивіденди виплачені. Невиплата товариством таких дивідендів акціонеру прирівнюється до порушення права останнього на мирне володіння майном (рішення ЄСПЛ у справах «Брумареску проти Румунії» (п. 74), «Пономарьов проти України» (п. 43), «Агрокомплекс проти України» (п. 166).

Таким чином, враховуючи, що право на отримання частки прибутку (дивідендів) акціонером передбачено статтею 116 Цивільного кодексу України, Законом України «Про акціонерні товариства» і з цього питання були прийняті рішення загальними зборами акціонерів, однак товариство виплату дивідендів своєму акціонеру не здійснило, чим порушило свої зобов'язання і права такого акціонера на мирне володіння майном» [9].

У судовій практиці зустрічаються також спори щодо порушення права учасника, який вийшов з товариства на отримання дивідендів. Прикладом цього є Постанова КГС ВС по справі № 908/1027/17 від 23.05.2018 року за позовом про визнання

недійсним рішення загальних зборів товариства з обмеженою відповідальністю. Зокрема, у рішенні суду зазначено наступне: «Згідно ч. 3 ст. 509 ЦК України зобов'язання має ґрунтуватися на засадах добросовісності, розумності та справедливості, тоді як скасування рішення загальних зборів про виплату дивідендів після виходу учасника зі складу цього товариства, якому цим рішенням товариства зобов'язувалося сплатити суму дивідендів, порушує право позивача на мирне володіння майном та призводить до порушення принципу добросовісності, справедливості та розумності.

Враховуючи наведене, Верховний Суд вважає, що розумним та справедливим є те, що після виходу учасника з товариства рішення загальних зборів учасників, які приймалися за його участі, зокрема щодо виплати цьому учаснику дивідендів, є обов'язковими для товариства. Адже скасування загальними зборами учасників попереднього рішення про виплату учаснику товариства дивідендів після його виходу і втрати ним права голосу на загальних зборах учасників, є порушенням його законних очікувань щодо ефективного здійснення свого «права власності» (що є несправедливим) та призводить до зловживання іншими учасниками товариства своїми правами на прийняття рішення щодо прав учасника, який вийшов без врахування його голосу (що є нерозумним та несправедливим). З урахуванням наведеного розумним та справедливим є те, що учасники товариства не можуть скасувати попереднє рішення про виплату дивідендів учаснику, який вийшов зі складу учасників товариства і щодо якого прийнято рішення про виплату йому дивідендів [10].

Такий підхід представників судової гілки влади спрямований на захист прав учасника, який вийшов з товариства, а також має на меті усунення зловживання іншими учасниками. Адже несправедливими є випадки, коли учасники товариства так би мовити «у новому складі» скасовують рішення загальних зборів про виплату дивідендів після виходу учасника зі складу цього товариства.

Висновки. Аналіз розглянутої судової практики свідчить про наступне: 1) право учасника акціонерного товариства та товариства з обмеженою відповідальністю на отримання дивідендів у

строки, які визначені законом або в рішенні загальних зборів є безумовним; 2) невиплата дивідендів у визначені строки є порушенням грошового зобов'язання, у зв'язку з яким настають правові наслідки, передбачені ч. 2 ст. 625 ЦК України; 3) учасники товариства не можуть скасувати попереднє рішення про виплату дивідендів учаснику, який вийшов зі складу учасників товариства і щодо якого прийнято рішення про виплату йому дивідендів.

1. Денисенко К. В. *Право на отримання дивідендів за Законом України «Про акціонерні товариства»*. Актуальні проблеми держави і права. Збірник наукових праць. Випуск 51. Одеса «Юридична література», 2009. С. 324.
2. Яворська О. С. *Право на дивіденди: бажане та дійсне. Корпоративне право України та країн Європейського Союзу: новели законодавства: Збірник наукових праць за матеріалами XVI Міжнародної науково-практичної конференції (5-6 жовтня 2018 р., м. Івано-Франківськ)*. Івано-Франківськ, 2018. С. 189-192.
3. Жук К. А. *Проблемні аспекти виплати дивідендів. Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації економіки: збірник наукових праць молодих науковців, аспірантів, здобувачів і студентів*. Луцьк: РВВ Луцького національного технічного університету, 2010. С. 159-161.
4. Калаур І. Р. *Види майнових корпоративних прав та правові механізми їх здійснення*. Університетські наукові записки. 2011. № 1. С. 100-104.
5. *Науково-практичний коментар Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» / за заг. ред. В. А. Васильєвої*. Харків : Право, 2020. 336 с.
6. *Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 17.01.2018 року, справа № 910/11316/17*. URL: <https://precedent.ua/71659611>.
7. *Постанова Верховного Суду у складі колегії Касаційного господарського суду від 31.01.2018 року, справа № 910/8399/17*. URL: <https://precedent.ua/71954797>.
8. *Постанова Верховного Суду у складі колегії Касаційного господарського суду від 23.05.2018 року, справа № 908/660/17*. URL: <https://precedent.ua/74378042>.

9. *Постанова Верховного Суду у складі колегії Касаційного господарського суду від 11.08.2020 року, справа № 910/13193/19. URL: <https://precedent.ua/90936140>.*
10. *Постанова Верховного Суду у складі колегії Касаційного господарського суду від 23.05.2018 року, справа № 908/1027/17. URL: <https://precedent.ua/74411401>.*

Винтоняк Н. Д. Право учасника акціонерного товариства та товариства з обмеженою відповідальністю на отримання дивідендів: судова практика

Статтю присвячено аналізу судової практики щодо права учасника акціонерного товариства та товариства з обмеженою відповідальністю на отримання дивідендів. Актуальність такого дослідження пов'язана з тим, що право на отримання дивідендів є одним з основних корпоративних прав учасника товариства, оскільки становить майновий інтерес. Адже кожний учасник товариства вносить своє майно як вклад до статутного капіталу, переслідуючи мету отримання прибутку.

За результатами дослідження зроблено висновок, що право учасника на отримання дивідендів у строки, які визначені у рішенні загальних зборів є безумовним. Законодавством не передбачено обов'язку учасника товариства звертатися із заявою про виплату дивідендів після прийняття рішення загальними зборами. Виплата дивідендів учаснику товариства є обов'язком такого товариства, і саме товариство несе відповідальність за належне його виконання.

У спорах про стягнення дивідендів та про прострочення виконання грошового зобов'язання з виплати дивідендів рішення приймаються на користь учасника товариства. Невиплата дивідендів у визначені строки є порушенням грошового зобов'язання. Тобто учасник товариства, якому не виплачені дивіденди може вимагати сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції та процентів.

Аналіз судових рішень також свідчить про те, що учасники товариства не мають права скасовувати попереднє рішення про виплату дивідендів учаснику, який вийшов зі складу учасників товариства і щодо якого прийнято рішення про виплату йому дивідендів. Адже скасування загальними зборами учасників попереднього рішення про виплату учаснику товариства дивідендів після його виходу є зловживанням іншими учасниками товариства своїми правами.

Загалом суди роблять висновки, що порушення права учасника товариства на отримання дивідендів прирівнюється до порушення його права на мирне володіння майном.

Ключові слова: дивіденди, право на отримання дивідендів, товариство з обмеженою відповідальністю, акціонерне товариство, загальні збори учасників.

Vintoniak N. D. The right of an JSC and LLC member to receiving dividends: court practice

The article is dedicated to analyzing court practice regarding the right of an JSC and LLC member to receiving dividends. Relevance of the current research is dictated by the fact that the right to receiving dividends is one of the key corporate

rights of a company member as it is of property interest, since each member makes a predetermined contribution in order to receive future gains.

Upon completing the research, it has been concluded that the right of a member to receiving dividends within the terms set up at the general shareholders meeting is unconditional. The law does not envisage the need for a company member to submit a statement for receiving the dividend payout if the decision has been made at the general shareholders meeting. Dividend payout is a liability of a company therefore the company is liable to fulfill the aforementioned obligation.

If a dispute is to arise about dividend payout or the dividend payout is past due, the decision is made in favor of a company member. Failure to pay the dividends when due is regarded as monetary breach. Meaning, a company member whose dividend payment is past due can demand to be paid an amount that also includes interest and inflation rate.

The analyses of the court decisions indicates that company members do not have the right to cancel previous decisions about dividend payout to a member who had withdrawn from a company, since cancelling such a decision by current company members is regarded as abuse of rights.

In general, the courts conclude that violation of a company member's right to receiving dividends equals violating the right to property.

Key words: dividends, the right to dividends, Joint-Stock Company (JSC) Limited Liability Company (LLC), general shareholders meeting.

Заїка Ю.О.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВИЗНАННЯМ ШЛЮБУ НЕДІЙСНИМ

УДК 347.624.1

Сім'я як форма організації життя, завжди була притаманна людському суспільству. Ставлення держави до сім'ї є визначальним для розвитку цивілізації в цілому. Шлюбні відносини являють собою особливу соціально-правову цінність, регламентуються правом, знаходять підтримку і у релігії, і у звичаях, і у моралі, сприяють становленню та розвитку загальнолюдських цінностей та стабільності держави у цілому. Порухення визначених у законі умов укладання шлюбу є підставою для визнання його недійсним і підставою настання низки правових наслідків негативного характеру, що зумовлює потребу вдосконалення ме-